

Ι Δ Ε Α

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ — ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΙΔΡΥΤΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ :
ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ : ΚΑΘΕ ΟΜΟΪΔΕΑΤΗΣ Σ' ΟΠΟΙΟ
ΔΗΠΟΤΕ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ Η ΤΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟ-
ΤΙΚΗΣ.

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ :
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΙΔΕΑ»
ΕΚΔΟΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ
ΣΤΑΔΙΟΥ 14 - ΑΘΗΝΑΙ
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ : Μ. ΣΑΛΙΒΕΡΟΝ - ΑΘΗΝΑΣ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡ. 10.-

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡ. 120.- Λ. Α. Ο. 12.0
ΓΙΑ ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ ΔΡ. 70.-

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΜΑΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΤΟΥ Χ. ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ

“Όσοι μᾶς παρακολουθοῦνε, σ’ αὐτὴ τὴν προσπάθεια, ξέρουν, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, πὼς ἐρχόμαστε νὰ κινήσουμε πόλεμο — αὐτὸ τὸν ἀπαραίτητο καὶ σωτήριο πόλεμο, ποῦ οἱ ψυχὲς λαχταροῦσανε καὶ τὰ πράματα καρτεροῦσανε χρόνια καὶ χρόνια. Ξεδιπλώνοντας καὶ ἀνεμίζοντας τὴν πύρινη σημαία τῆς ἀλήθειας, νὰ ριχτοῦμε ὀρμητικά, μὰ σταθερά, κατὰ τῆς ψευτιᾶς, ποῦ, μὲ πληθὺς μορφές, σκλαβώνει καὶ πνίγει τὴν ἑλληνικὴ, τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ — τὴν ψυχὴ μας. Θέλουμε νὰ τὴ λυτρώσουμε. Ποθοῦμε νὰ τῆς ἀποδόσουμε τὴ λευτεριά καὶ τὴ δημιουργικὴ δυνατότητα.

Οἱ δοῦλοι τῆς ψευτιᾶς ξεσηκώθηκαν ἀπὸ τὴν πρώτη λέξη τῆς

«Ίδέας». Καταλάβανε καλά πώς είναι τὰ τελευταῖα τους, ὁ ἀγῶνας γιὰ ἔλα. Καὶ βαλθῆκανε μὲ τὰ μεγάλα τους ὄπλα. Τῆ συγκοφαντία, τῆ διαβολή, τὸν προσωπικὸ διασυρμό. Εἶναι γνωστὸς ὁ μῦθος μὲ τὸ χοῖρο, ποὺ προκάλεσε τὸ λιοντάρι νὰ παλέψου. Πῆγε, κυλήστηκε στὴ λάσπη ὡς τὰ ρουθούνια, καὶ τοῦ φώναξε: Ἔαν κοτᾶς, ἔλα! . . . Καὶ ποῦ; Καὶ πῶς; Κι' ἀπὸ ποῦ νὰ σὲ πιάσω; . . . Ἡ «Ίδέα» κάνει, μιὰ φορὰ γιὰ πάντα, τὴ δήλωση, πῶς θὰ πολεμήσει μὲ τὸν πιὸ σκληρό, τὸν πιὸ ἄκαμπτο, τὸν πιὸ ἀδι-ἀλλαχτο τρόπο, πῶς θὰ κρατήσει ὅμως ἀσύτηρὰ τὸν ἀγῶνα της στὸ καθαρὰ διανοητικὸ ἐπίπεδο. Θὰ συζητήσει τὰ πάντα, δὲ θ' ἀφήσει οὔτε τὸ πιὸ μικρὸ ἐπιχείρημα στοὺς ἀντίπαλους. Μὰ δὲ στέργει νὰ κατεβάσει, κατὰ τὸ γνωστὸ τρόπο τῶν καφενόβιων συζητητῶν, τὰ ψηλότερα ζητήματα στὴ λάσπη τῶν προσωπικῶν. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει πνευματικὴ ζωὴ, χωρὶς πνευματικὸ ἦθος. Ἡ δημιουργία κι' ἡ ἐπιβολὴ του εἶναι ἀπὸ τὶς πρῶτες προϋποθέσεις τοῦ ἀγῶνα μας.

*
* *

Μὲ τὶς βασικὲς της ἀρχὲς καὶ τὴ μελέτη «Ἔθνος καὶ ἀνθρωπότητα» ἡ «Ίδέα» ἔβαλε ξάστερα τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς: στὸν πνευματικὸ της πόλεμο κι' ἐπιχείρησε ν' ἀναγνωρίσει τὶς θέσεις τῶν ἀντιπάλων. Πόσοι ἐχθροί, πόσα μέτωπα! Μὰ ποῖος τοὺς φοβᾶται; Ἡ ἀλήθεια εἶναι κακὸ στοιχείο: Ὅσο χτυπιέται, τόσο θεριεύει. Μάταια πασχίζουν νὰ κλείσουνε τὴ ζωὴ, στὴν πιὸ καυτερὴ της οὐσία, στὴν πιὸ γνήσια ὁρμὴ της, μέσα σ' ἀσφυχτικὰ καὶ στεῖρα καλοῦπια, παλιὰ ἢ καινούργια. Ἡ ἀδιάλλακτη συντήρηση μάταια γυρεύει ἀπὸ τὸ τέρας τῆς βίας τοὺς πιὸ ἀπαίσιους μορφασμούς του γιὰ νὰ τρομάξει τὴ ζωὴ, νὰ τὴν παγώσει, νὰ τὴν φυλακίσει μέσα στὶς πεθωμένες διατυλώσεις τῶν περασμένων. Κι' ὁ ἐπαναστατικὸς μυστικισμὸς μάταια γυρεύει, ἀπὸ τὸ ἴδιο τέρας, νὰ σύρει, μὲ τοὺς ἴδιους μορφασμούς, τὴ ζωὴ, σκλάβια σχηματικῶν ἀληθειῶν, στὰ ματωμένα ἐργαστήρια τῶν πιὸ ἀμφίβολων καὶ καταδικασμένων πειραματισμῶν. Ὀνειρεύει-

ται όλες τις δυνατές κι' αδύνατες επανάστασεις : Καί δὲ βλέπουν αὐτὴ τὴν ἐπανάσταση, τῆς ἀληθινῆς ζωῆς, ποὺ βρουχιέται ὑπόκωφα, ὅλη φοβέρα, τὴν ἐπανάσταση, ποὺ γίνεται στὰ πνεύματα καὶ τις συνειδήσεις—τὴ μόνη ἐπανάσταση ποῦρχεται, φτάνει, γιὰ νὰ σαρώσει τὴν πολύμορφη ψευτιά, τοὺς συντηρητισμοὺς ἢ τοὺς λενινισμοὺς, κάθε σχῆμα ποὺ μικραίνει καὶ στενεύει τὰ ὅρια τῆς ζωῆς στὰ καλούπια μιᾶς τάξης ἢ μιᾶς πρόληψης, νὰ τὴ λυτρώσει ἀπὸ τοὺς βιαστές της καὶ νὰ τὴν ἀποδώσει στὸν ἑαυτὸ της. Δὲ βλέπουνε τὴν ἐπανάσταση τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ὀλοκληρωμένου ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀλήθειας του, ἐναντίον ὄλων τῶν ταξικῶν μετώπων καὶ τῆς μιξέριας τους ! Αὐτὸ τὸν πόλεμο κηρύξαμε, ἀπόλυτα βέβαιοι πὼς θ' ἀνοίξουμε, σύντομα, βαθιὰ κι' ἀγεφύρωτα ρήγματα στὶς παρατάξεις τῆς ψευτιάς καὶ τῆς πλάνης, γιὰ νὰ ὀρμήσει χαρούμενα, ἢ σκλαβωμένη ζωὴ, στὸν παρθένο χῶρο τῆς λεύτερης δημιουργίας. Ποιὸς μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἀλήθεια της ; Ἐνα πρὸς ἓνα θὰ πέσουν τὰ ὄχυρά τους, σὰν τὰ κάστρα ποὺ φτιάνουν μὲ χῶμα τὰ παιδιά, ὅταν παίζουν.

* *
*

Σήμερα στήνουμε τὸν ἀγῶνα μπροστὰ στὸ πρῶτο. Ἐγκαϊνιάζουμε τὴ μεγάλη μάχη γιὰ τὸ γλωσσικό. Τὸ βαθὺ κι' ἀνεξάντλητο σύνθημα τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι γραμμένο πάνω, πάνω, στὴ σημαία μας. Καὶ πὼς θ' ἄτونه διαφορετικά ; Τί ἀγῶνα θὰ προσόσαμε ν' ἀναλάβουμε γιὰ τὴν ἀπολύτρωση ἀπὸ τὴν ψευτιά καὶ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐθνικῆς συνείδησης στὸν ἑαυτὸ της, χωρίς νὰ καθαρίσουμε πρῶτα τὸ γλωσσικό ἔδαφος ἀπὸ τις μιξέριες, τις πλάνες καὶ τις πρόληψεις ποὺ τὸ σκεπάζουν ; Πὼς μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πνευματικὴ ζωὴ καὶ δημιουργία χωρίς τὴν ὀλοκλήρωση τῆς νίκης τοῦ δημοτικισμοῦ ; Πὼς νὰ ἐλπίζουμε σοβαρά, πὼς τὸ ἔθνος θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ μορφωθεῖ ἀληθινὰ καὶ ν' ἀναπτύξει τις πνευματικὲς του ἰκανότητες, ἂν δὲν ἐπικρατήσῃ, παντοῦ, ὁ δημοτικισμός, ἂν ἢ ζωντανὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ δὲν ἀπλωθεῖ σ' ὄλους, χωρίς καμμιά ἐξαίρεση, τοὺς κλάδους τῆς ἐθνι-

κῆς ζωῆς; Πῶς νὰ φανταστοῦμε πὼς μπορεῖ νὰ λείπει ποτὲ ἡ πνευματικὴ ἀναρχία χωρὶς νὰ φύγει ἀπὸ τὴ μέση τὸ πρῶτο της τὸ βασικὸ ξεκίνημα — ἡ γλωσσικὴ ἀναρχία; Πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ χαράξουμε κατευθύνσεις καθαρὲς στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς νέας γενεᾶς, νὰ λευτερώσουμε τὴ νιότη ἀπὸ τὴ σύγχυση τῶν ἰδεῶν ποὺ παραδέρνει, νὰ τὴν προικίσουμε μὲ σίγουρες πνευματικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες, χωρὶς νὰ τῆς δώσουμε τὴ φυσικὴ της γλώσσα, γιὰ τὴ διανοητικὴ της ζωὴ καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ της δημιουργία; Πῶς θὰ μπορούσαμε τέλος ν' ἀφήσουμε τὸ δημοτικισμὸ ἔρμαιο τῶν ἀνέμων, ὅπως παρουσιαζότανε τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια τῆς πνευματικῆς μας νέκρας; Νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος στὴν ποίηση, στὸν πεζὸ λόγῳ, στὸ μυθιστόρημα, στὸ διήγημα, στὸ δράμα, στὴν ἱστορία, στὴ φιλοσοφία, σ' ὅλες τὶς μορφὲς τοῦ λόγου καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀκόμα καὶ στῆς ἐπιστήμης τὴν περιοχὴ, ὅπου ἀνάδειξε γεροὺς μαχητὲς, φαινότανε σὰ νὰ κοιμᾶται στὶς πλούσιες δάφνες του, ὅταν μιὰ τελευταῖα κυβερνητικὴ μεταβολὴ — αὐτὴ μονάχη — ἔφτασε νὰ δώσει στοὺς βρουκόλακες τῶν περασμένων τὸ τρελλὸ κουράγιον νὰ φανταστοῦνε πὼς μπορούνε νὰ δοκιμάσουνε μιὰ ἐπιθετικὴ ἐπιστροφή, νὰ τὸν χτυπήσουν, ὑπουλα, στὴν πιὸ βαρῦτιμη κατάκτησή του — τὴν ἐκπαιδευτικὴ! *Ὁχι, ὁ ἀγῶνας τοῦ δημοτικισμοῦ μπορεῖ ν' ἄξει ξεπεράσει τὴν ἥρωϊκὴ του περίοδο, μὰ δὲν τέλειωσε. Κι' ἀκριβῶς γιὰ τὴν ξεπέρασε τὴν ἥρωϊκὴ περίοδο κι' ἔχει μπεῖ στὴ μεθοδικὴ καὶ συστηματοποιημένη προχώρηση, χρειάζεται νὰ συνεχιστεῖ μ' ἀγρυπνὴ καρτερία καὶ ἀλύγιστη ἐπιμονή. Νὰ γιὰ τὴν ἐρχόμεστε ν' ἀνορθώσουμε, περήφανη καὶ ἀδιήλακτη, τὴν ἰδέαν τοῦ δημοτικισμοῦ.

*
* *

Εἶναι τὸ ζωντανὸ κέντρο καὶ ἡ πλατύτατη βάση στὸ μεγάλο καὶ καθολικὸ πόλεμον ποὺ κινουῦμε. Εἶναι τὸ ὑποβλητικώτατον σύμβολόν του. Ποιὰ πραγματικότηταν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει, μὲ τρόπο πιὸ ἀνάγλυφο, ἀπὸ τὸν δημοτικισμό, τὴ βαθύτατη ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς νὰ βεβαιώσῃ τὸν ἑαυτό της, μὲ τὴ ζωντανή, τὴ

γνήσια μορφή της, έξω ἀπὸ τὰ φτιασίδια ὁποιουδήποτε μασκαρέματος; Καὶ ποῦ ἄλλοῦ ξεσκεπάζεται καλύτερα τὸ παιγνίδι τῶν δούλων τῆς ψευτιᾶς, ὅλων τῶν δούλων τῆς πολύμορφης ψευτιᾶς, ποὺ σκλαβώνει καὶ πνίγει τὴν ψυχὴ μας, ἀπὸ τὴ στάση τους ἀπέναντι τοῦ δημοτικισμοῦ; Ποῦ ἄλλοῦ μπορεῖ νὰ φανεῖ, μὲ τρόπο πιὸ ἐάστερο, τὸ πόσο μακριὰ βρίσκονται ἀπὸ τὴ ζωντανὴ ζωὴ, ποῦρχεται σήμερα νὰ γυρέψει τὰ δικαιώματά της, οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀγῶνα μας γιὰ τὴν ἀπολύτρωση—ὅλοι του οἱ ἐχθροί, χωρὶς ἐξαιρέση, δεξιοὶ κι' ἀριστεροί; Τί κάνουν οἱ κομμουνιστές, αὐτὴ τὴ στιγμή ποὺ μιλοῦμε; Τί ἄλλο παρὰ νὰ ἐκμεταλλεύονται, μὲ τὸν πιὸ αἰσχρὸ τρόπο, τὸ γλωσσικὸ ζήτημα; Τὴν ἐθνικὴ γλώσσα, μιὰ ἔκφραση ἀπὸ τίς πιὸ πνευματικῆς τῆς ἐνότητάς μας καὶ τῆς βαθιᾶς μας ψυχικῆς ἀλληλεγγύης, γυρεύουνε νὰ τὴ μεταβάλουνε σὲ διαβολικὴ μηχανὴ ταξικοῦ πολέμου. "Ο,τι ἀπὸ τὴ φύση του τὴν ἴδια εἶναι καμωμένο νὰ μᾶς ἐνώνει θέλουν νὰ τὸ μεταβάλουν σὲ μέσον καλλιέργειας τοῦ μίσους καὶ τῆς διαίρεσης. Τ' ὄργανο τῆς πνευματικῆς δημιουργίας καὶ τῆς προκοπῆς θέλουν νὰ τὸ κατεβάσουν στὸ ρόλο τοῦ ὑπερέτη μιᾶς στείρας δημοκοπίας. Εἶναι σὰ νὰ θέλουνε ν' ἀλλάξουνε τὸ γάλα τῆς μάνας μας σὲ φαρμάκι. Ὁ δημοτικισμός, σ' ὅ,τι κλείνει μέσα του δυναμικὸ, καθολικὸ καὶ γνήσιο, σύψυχος ὀρθώνεται νὰ χτυπήσει, κατακέφαλα καὶ τελειωτικά, τὴν ἀνόσια τούτη ἐπιχείρησι. Ἔχει ὅλη τὴ δύναμη νὰ μὴν ἐπιτρέψει ν' ἀσεργοῦν ἔτσι ἀπάνω στὴν ἐθνικὴ γλώσσα. Δὲ θ' ἀφήσει ποτὲ τ' ὄργανο τῆς πνευματικῆς προκοπῆς, τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς λύτρωσης τοῦ λαοῦ, νὰ γίνῃ ἐργαλεῖο ταξικῆς τύφλας καὶ δουλείας στοὺς δημοκόπους. Τοὺς παίρνουμε τὸ λάβαρο τοῦ δημοτικισμοῦ, ποὺ ἀτιμάζεται στὰ χέρια τους, ἀπὸ μιὰ βόμβαση κι' ὀλέθρια ἐκμετάλλευσι, γιὰ νὰ τὸ δόσουμε ὅπου ἀνήκει: Στὸ ἔθνος ὁλόκληρο. Ξαίρουμε πῶς, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ξεσηκώνονται τὰ «συνεργαζόμενα ἀστικά σωματεῖα» κι' ἀρνιοῦνται νὰ τὸ πάρουνε κι' ἐπιχειροῦνε νὰ σηκώσουνε, στὸν τόπο του, τὴ χιλιοξεφτισμένη, ξεθωριασμένη πατσαβούρα τῆς καθαρῆς. Ἀπὸ μιὰ μεριά γαιρόμαστε, ποὺ ἦρθαν ἔτσι τὰ πράματα, γιὰ νὰ ἰδοῦν ὅλοι καθαρὰ τὴ γραμμὴ μας καὶ νὰ μᾶς νοιώσουν. Γιατὶ θὰ χωρίσουμε τὰ τσανάκια μας,

μιά για πάντα, κι' από τις άστικές αυτές οργανώσεις. Γιατί θα σηκώσουμε τη φωνή και θα τους πούμε: Είσαυτε, τὸ ἴδιω, σάν τους κομμουνιστὲς—ἂν μὴ και χειρότερα—ἐχθροὶ τῆς ζωῆς και τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἐπιχείρησή σας, με τὸ γλωσσικό, εἶναι δυὸ φορὲς πιὸ ἀνόσια ἀπὸ τὴ δική τους. Ἐν αὐτοὶ μεταχειρίζονται τὴ γλώσσα τῆς μάνας μας για νὰ στραβώσουν τὸ λαὸ, νὰ τὸν κἀμουνε δοῦλο τῆς δημοκρατίας και νὰ βάλουνε τὸ μαχαίρι μιᾶς ἄγριας διαίρεσης, ἐσεῖς τί ἐπιχειρεῖτε; Νὰ τοῦ στερηθετε ὀλότελα τὴ φυσική του γλώσσα! Ποιὸς ὁ σκοπὸς σας; Γιατί λυσοῦτε κατὰ τοῦ δημοτικισμοῦ; Γιατί τὸν συκοφαντεῖτε κι' ἐπίτηδες τὸν πηρεθεῦτε με τὸν κομμουνισμό, με τὴν ἀθεΐα και μ' ὄλες τις πληγὲς τῆς γῆς; Τί θέλετε νὰ κάμετε; Γιατί ὁ δημοτικισμὸς ἦτανε καλὸς για τὸν ἀστικό κόσμω, για σᾶς, πριν ἀπὸ τὸ 1910, ὅταν θέλατε νὰ καταλύσετε τὰ τζάκια τοῦ παλαιοκομματισμοῦ και νὰ μπῆτε κυρίαρχοι στὴν πολιτική ζωὴ και τώρα γυρίζετε τὸ τροπάρι και στέκεστε ἀντιμέτωποι στὴ δίκαιη ἀξίωσή του, νὰ ἰδεῖ τὴ γλώσσα του, τὴν ἐθνική μας γλώσσα, καθιερωμένη σ' ὄλες, χωρὶς ἐξαίρεση, τις ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς; Ἡ μήπως εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ σᾶς κατηγοροῦν οἱ κομμουνιστὲς—και γιατὶ νὰ μὴν εἶναι— πὼς θέλετε νὰ κρατᾶτε τὸ λαὸ στὸ σκοτάδι, ἔξω ἀπὸ κάθε πνευματική ζωὴ, για νὰ μὴν ἔχει ἀξιώσεις και νὰ στέργει, σάν ἐξουθενωμένος ραγιαῖς, τις πιὸ ἄγριες ἐκμεταλλεύσεις; Ποιὸ ἐγχείρημα εἶναι πιὸ φοριχτὸ ἀπὸ τοῦτο; Και πὼς μπορούμε νὰ μὴ τὸ πολεμήσουμε μ' ὄλη τὴ δύνμη μας, γυρεύοντας τὴν ἀναγνώριση τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ στὴ ζωὴ, σ' ὄλη τὴ ζωὴ, τὴν πνευματική και τὴν ἄλλη, πέρα για πέρα; Ἐρχόμαστε, στ' ὄνομα τῶν αἱμάτων και τῶν ἰδρώτων ποὺ χύνει, για τὸ συνολικό ἀγαθὸ, νὰ γυρέψουμε δικαιοσύνη. Και καμμιά δύνμη δὲ θὰ μπορέσει νὰ μᾶς ξαρματώσει, πριν δοῦμε ν' ἀρχίσει νὰ ἐπικρατεῖ αὐτὸ τὸ πνεῦμα.

* *
*

Τὸ γράμμα τοῦ ὑπουργοῦ κ. Παπανδρέου στὴν «Ἰδέα» γι' αὐτὰ τὰ ζητήματα ἤρθε, πολὺ ἐπικαιρα, νὰ μᾶς θυμίσει τὸ ρόλο

τῆς πολιτείας. Ὁ κ. Παπανδρέου ἀναμφισβήτητα εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ προοδευτικὰ στοιχεῖα τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Τὸ διόβη του, ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο τῆς παιδείας, ἔχει ἀφήσει ἀχνάρια φωτεινά. Ἔκαμε ὅσα κανένας, πρὶν ἀπ' αὐτόν, Ἕλληνας ὑπουργός, γιὰ τὰ γράμματα, γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τὸ θέατρο, γιὰ τὴν ἐκπαίδευση. Κι' ἂν καταλαβαίνουμε καλὰ τὸ γράμμα του, μᾶς λέει πὼς θᾶκανε καὶ τὸ μεγάλο, τ' ἀποφασιστικὸ βῆμα, γιὰ νὰ ὀλοκληρώσει τὴ θέση τοῦ δημοτικισμοῦ στὸ ἐκπαιδευτικὸ μας σύνολο, ἂν εὑρίσκει τὸ ἔδαφος ἐτοιμασμένο, ἀπὸ τὴν τεχνικὴ μεριά, πὺν παρουσιάζει τὸ ζήτημα. Καὶ γι' αὐτὴ τὴν τεχνικὴ προετοιμασίαν μᾶς προσκόλεσε νὰ δουλέψουμε, σηκώνοντας δημόσια τὴ συζήτηση, ἀνάμεσα σ' ὅσους μποροῦνε νὰ ποῦνε καὶ διαφωτιστικὸ. Υἱοθετήσαμε, μὲ τὴ μεγαλειότερη προθυμία, μιὰ πρωτοβουλία, πὺν εἶναι τόσο σύμφωνη μὲ τὸν ἀγῶνα μας. Ἀμέσως πιὸ κάτω περνοῦν στὴ σειρά, ὅπως τις λάβαμε, οἱ γνῶμες κορυφαίων στὴν ποίηση, στὸν πεζὸ λόγο καὶ στὴ διάνοηση. Ἔτσι ἀνοίγουμε σήμερον τὴ συζήτηση. Διαφωνοῦμε μ' αὐτοὺς πὺν δὲν πιστεύουν στὴ χρησιμότητά της. Προετοιμάζει τὰ πνεύματα, δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα, χρήσιμη στὴν πολιτικὴ, ὅταν ἐπιχειρεῖ νὰ δώσει λύση σ' ἓνα μεγάλο πρόβλημα. Μὰ πρὶν ἀπὸ κάθε ὑπόδειξη τεχνικὴ καὶ κάθε συμπέρασμα, ἡ «Ἰδέα» ἔχει νὰ διατυλώσει μιὰ βασικὴ ἀρχή, μιὰ θεμελιακὴ προϋπόθεση σὲ κάθε μας ἐνέργεια γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ δημοτικισμοῦ στὴν ἐκπαίδευση: "Ὅτι θεωρεῖ — καὶ μαζί της ὅλος ὁ διανοούμενος κόσμος, ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος — ἀδύνατη καὶ καταδικασμένη σὲ ναυάγιο κάθε ἀλόπειρα γιὰ τέτοια ὀλοκλήρωση, μακάρι βασισμένη καὶ στὸ τελειότερον τεχνικὸ σχέδιο, ἂν οἱ πολιτικοὶ ἄντρες κι' οἱ ἀνώτεροι λειτουργοὶ τῆς πολιτείας δὲ δείξουν, μὲ σταθερότητα καὶ εἰλικρίνεια, πὼς εἶνε βαθιὰ ποτισμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ δημοτικισμοῦ κι' ἂν δὲν τὸ φυθήσουν ἀποφασιστικὰ σ' ὅλα τὰ ὄργανα καὶ τις λειτουργίες τῆς πολιτείας. Τί θὰ τὰ κάναμε τὰ νομοσχέδια καὶ τις ἀγορεύσεις, ἂν πίσω ἀπ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει ζωντανὸ κι' ἀγρυπνο τὸ πνεῦμα τοῦ δημοτικισμοῦ; Τὰ νομοσχέδια εἶναι μερικὰ χαρτιά καὶ οἱ ἀγορεύσεις μερικὰ λόγια. Τὰ χαρτιά πέφτουνε στὸ καλάθι καὶ τὰ λόγια τὰ παίρνει ὁ ἄνεμος. Μόνον τὸ ζωντανὸ πνεῦμα στερεώνει τις μεταρρυθμίσεις καὶ τις κάνει ἀποδοτικές.

δημιουργικές. Κι' αυτό το πνεῦμα, πρὶν ἅπ' ὅλα θ' ἀξιῶσουμε ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ τοὺς λειτουργοὺς της. Θὰ τ' ἀξιῶσουμε μ' ἀλύγιστη ἐπιμονὴ ἅπ' ὅλους, ὅπου κι' ἂν στέκονται. Εἶναι καιρὸς νὰ τὸ νοιώσει βαθιὰ ὁ πολιτικὸς κόσμος ἂν θέλει νὰ ὑπερετήσῃ τὴ μεγάλην ὑπόθεσιν τῆς κοινῆς σωτηρίας. Εἶναι καθυστερημένος. Εἶναι πίσω, πολὺ πίσω ἀπὸ τὴ ζωὴ, ποὺ προβαίνει μὲ γοργότατο ρυθμὸ, δημιουργῶντας κάθε μέρα, καινούργιες ἀνάγκες. Εἶναι καιρὸς νὰ πάρουν τὸ βῆμα της. Τί περιμένουν; Ἡ ἀποσύνθεσιν συντελεῖται ραγδαία κάτω ἀπὸ μάτια μας. Τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα τὸ νέκρωσε μιὰ ἀτροφικὴ διδασκαλία σὲ πεθαμένη γλῶσσα, τὸ κοινωνικὸ αἶσθημα τὸ μαράζωσε μιὰ παιδεία, ποὺ θέλει νὰ συγκινήσῃ τὴ διψασμένη ψυχὴ τοῦ νέου μὲ προκατακλυσμιαία ἀπολιθώματα, τὸ πολιτικὸ αἶσθημα τὸ χαντάκωσε ὁ μακαρονισμὸς τῆς γραφειοκρατίας, τὴν πανεπιστημιακὴν διδασκαλία τὴν πέθανε καὶ τὴ σαβάνωσε ἡ καθαρεύουσα. "Ἐτοι μπορεῖ καὶ ψαρεῦ. ἰ ὁ κομμουνισμὸς πολὺ εὐκόλα τὴν πελαταιά του. Δὲ γυρεύουμε τίς καταστροφικὰς λύσεις τῆς μονοκοντυλιᾶς. Δὲ ζητᾶμε νὰ κάμουμε γιὰ τὸ δημοτικισμὸ κατὶ ἀνάλογο μ' αὐτὸ τοῦ Κεράλ, ποὺ καθιέρωσε μ' ἓνα διάταγμα τὴ λατινικὴν γραφὴν. Εἴμαστε λιγώτερο φανατικοί, γιὰ τὸν τρόπο τῆς λύσεως καὶ περισσότερο ἀδιάλλαχοι γιὰ τὴν οὐσία της.

Ζητᾶμε νὰ ὑπάρξῃ τὸ ζωντανὸ πνεῦμα ποὺ θὰ ἐπιβάλλει καὶ θὰ γονιμοποιήσῃ τὴ λύσιν. Ὅποιαδήποτε κι' ἂν εἶναι ἡ τεχνικὴ ἐμφάνισιν αὐτῆς τῆς λύσεως γυρεύουμε νὰ προϋπάρξῃ, καθαρὰ κι' ἀκλόνητα, κηρυγμένη, δηλωμένη, ἢ συνειδήσῃ πὼς ἡ καθαρεύουσα εἶναι καταδικασμένη, σὲ γλήγορον θάνατον, καὶ σ' αὐτὲς τίς ἐπίσημες ἐκδηλώσεις ποὺ κρατιέται ἀκόμα. Γυρεύουμε νὰ δοθῇ φανερὰ τὸ σύνθημα πρὸς ὅλους ἀπὸ τὴν πολιτεία. Ζητᾶμε νὰ συνταχτοῦνε καὶ νὰ δημιουργηθοῦνε, ὅπου δὲν ὑπάρχουνε, μ' ἐντατικὴ καὶ συστηματικὴ ἐργασία, στελέχη τοῦ δημοτικισμοῦ σ' ὅλες τίς κρατικὰς λειτουργίας. Γυρεύουμε, σὰν πρώτη ἀπόδειξιν, γιὰ ἓνα τέτοιον πνεῦμα, νὰ μπορεῖ ἓνας ἱερωμένος νὰ μιλήσῃ δημοτικὰ στὸ ποίμνιό του χωρὶς τὴ φοβέρα πὼς θὰ τοῦ βγάλουν τὰ ράσα· νὰ μπορεῖ ἓνας καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιον νὰ κάνει τὸ μάθημά του στὴ δημοτικὴ, χωρὶς νὰ τοῦ κολλᾶνε τὴ ρετσινιά τοῦ κομμουνιστῆ.

και να γυρεύουνε τὸ κεφάλι του· να μπορεί ἕνας δικαστῆς να διατυπώσει τὴν ἀπόφαση στὴ γλώσσα τῆς μάνας μας χωρὶς να κιντυνεύει τὴ θέση του· να μπορεί ἕνας πολίτης ν' ἀναφερθεῖ στὴ δημοτικὴ σὲ μιὰ ὑπερσεία, χωρὶς να πετάξουνε τὴν ἀναφορά του στὸ καλάθι· να μπορεί ἕνας ὑπουργός, στὸ βῆμα, να μιλεῖ δημοτικά, χωρὶς να θεωρηθεῖ πὼς προδίνει τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀξιώματος. Μονάχα σὰ φανερωθεῖ ἀπὸ τώρα ἕνα τέτοιο πνεῦμα μπορούμε να ἐλπίζουμε πὼς δὲν εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴ λύση και να συζητήσουμε σοβαρὰ τὴν τεχνικὴ ἀποψη. Καὶ γι' αὐτὸ τὸ πνεῦμα θ' ἀγωνιστοῦμε, ἄμεσα κι' ἀδιάλλαχτα, βέβαιοι πὼς εἶναι τὸ θεμέλιο, ἡ ἀρχὴ γιὰ κάθε ζωντανή, μεταρρύθμιση.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ο κ. ΠΑΝΑΓ. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄγαπητὲ Μελά.

Ζητῶς τὴν γνώμη μου — καὶ σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν σημασία, ποὺ τῆς δίνεις — ἐπάνω σ' ἓνα ζήτημα, ποὺ ὅσο περισσότερο μὲ ἀπασχολεῖ, τόσο πιὸ δύσκολο μοῦ φαίνεται. Δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἀφηρημένη οὐσία του, ποὺ μοῦ φαίνεται δύσκολη. Ἄν πρέπει μιὰ γλώσσα, ποὺ ζεῖ, ν' ἀναγνωρίζεται ὡς ζωντανή, αὐτὸ δὲν εἶναι κἂν πρόβλημα, ποὺ ὑπάρχει μέσα στὴν ἴδια τὴ γλώσσα. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὑπάρχει μόνο μέσα στὰ μυαλὰ ἐκεινῶν, ποὺ δὲ θέλουν ἢ δὲ μποροῦν νὰ ἔχουν σχέση με τὴν ζωὴ! Ἡ γλώσσα, τὸ πιὸ ζωντανὸ στοιχεῖο στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ, ἀνοίγει τοὺς δρόμους τῆς μονάχη καὶ τοὺς ἀνοίγει προσπερνώντας κάθε ἐμπόδιο στημένο θεληματικὰ ἢ τυχαία, καί του ἀπ' τὸ φῶς τῆς πάντα καὶ πιὸ νέας ἡμέρας, ἔξω στὴν ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ τῆς γῆς. Ἐκεῖ μιλάει ἡ μάνα στὸ παιδάκι τῆς καί, δείχνοντάς του τῆς ζωῆς τὰ πρῶτα βήματα, «δημιουργεῖ» μεσ' ἀπ' τὴν ἀνεξάντλητη πηγὴ τῆς μητρικῆς στοργῆς τῆς. Ἐκεῖ καὶ ὁ λόγος τραγουδιέται. Ἐκεῖ ἡ χαρὰ βρίσκει ὅλο καὶ καινούργιες λέξεις γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ.

Ἦλοι τὸ ξέρον (κι' ὅσοι δὲν τ' ὁμολογοῦν): τὸ κριτήριον γιὰ μιὰ γλώσσα εἶναι ἡ ζωὴ. Ἄλλο εἶναι τὸ πρόβλημα, ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ καὶ ποὺ εἶναι ἀλήθεια δύσκολο νὰ βρεῖ κανεὶς τὴν λύση του, μιὰ λύση ἀποτελεσματική. Μιὰ δλόκληρη παράδοση, παράδοση, ποὺ θὰ ἦταν ἄδικο νὰ λέγαμε ὅτι δὲν ἄφησε καὶ κάτι οὐσιαστικὸ στὸ πένισμά της, βαραίνει ἀκόμα σήμερα μερικὲς πλευρὰς τῆς ζωῆς μετὰ τὴν ἀπαίτηση νὰ συνεχισθεῖ. Ἡ παράδοση αὐτὴ, ὅσο κι' ἂν δὲν ἦταν αὐθόρμητη στὴ γένεσή της, ὅσο κι' ἂν καλλιεργήθηκε (πάντως μ' ἀγάπη καὶ νοημοσύνη) μακριὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ κι' ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, προβάλλει πιὰ — σὰ μιὰ πραγματικότητα, ποὺ δὲν μπορεῖ ν' ἀγνοηθεῖ. Θέλησε βέβαια σὲ μιὰ περίοδο τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς (περίοδο στεγνὴ) νὰ ντύσῃ καὶ τὸν συναισθηματικὸ μας κόσμον μετὰ τὰ τεχνητὰ στολίδια της, νὰ εἰσδύσῃ καὶ στὴν ποίηση ἀκόμα. Μὰ γρήγορα παρήτησε τὴν ἀξίωσή της αὐτὴ καὶ περιορίσθηκε σὲ τρεῖς κυρίως σφαῖρες τῆς ζωῆς μας, σφαῖρες ποὺ — ὅπως δείχνει ἡ ἱστορία καὶ ἄλλων λαῶν — ἐνθολώτερα προσαρμάζονται στὸ συμβατικὸ καὶ τεχνητό. Οἱ τρεῖς αὐτὲς σφαῖρες εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἡ γραφειοκρατία καὶ ἡ πολιτικὴ ὁμιλία (στὸν τύπο, στὴν βουλὴ καὶ στὸ . . . καφενεῖο). Στὶς σφαῖρες αὐτὲς ἡ καθαρῆουσα κρατήθηκε καὶ κρατιέται ἀκόμα. Στὴν ἐπιστήμη μάλιστα καὶ στὴ γραφειοκρατία (εἰδικώτερα στὴ νομικὴ γραφειοκρατία) ἔπλασε ἡ καθαρῆουσα ὄρους κ' ἐκφράσεις, ποὺ, ἱκανοποιώντας πραγ-

ματικές ανάγκες μας, επιβληθήκανε και πού είναι δύσκολο να εκποτισθοῦν χωρίς ν' αφήσουμε κάποιο κενό και κάποια φτώχεια πίσω τους. Όπως λοιπόν θά ήταν άνοητο ν' αμφισβητήσουμε στη γλώσσα του λαοῦ τὴν ζωή, πού, είτε τὸ θέλουμε είτε ὄχι, υπάρχει μοναχὴ της, ἔτσι, νομίζω, δὲ θά ήτανε λιγότερο σχολαστικό και στενοκέφαλο, ἂν δὲν ἐπιτρέπαμε νὰ ἐκμεταλλευθεῖ (για τὸν δικὸ της πιά λογαριασμό) τὸ δούλεμμα, πού ἡ καθαρεύουσα ἔκαμε στὴν ἐπιστήμη και σὲ ὄσες σφαιρὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς κατώρθωσε πραγματικά νὰ κατακτήσει. Ὁ συνειδητὸς δημοτικιστὴς δὲν ἔχει λόγο νὰ μισεῖ τὴν καθαρεύουσα, ὅπως μισεῖ ὁ καθαρευουσιάνος τὴν δημοτικὴ. Πρέπει νὰ περᾶσει μάλιστα κι' ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα και μόνον ἀφοῦ τὴ μάθει, θά μπορέσει ἀποτελεσματικά νὰ τὴν ὑπερικήσει. Ἔτσι θ' ἀντλήσει κι' ἀπ' τὴν καθαρεύουσα (ἂν εἶναι δυνατό : κι' ἀπ' τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ) ὅσα στοιχεῖα εἶναι πολῦτιμα και θά τ' ἀφομοιώσει, πλουτίζοντας τὴν δημοτικὴ. Αὐτὴ, σὰν γλώσσα ζωντανή, εἶναι τόσο εὔπλαστη, πού μεσ' στὴν ἀσβεστη φωτιά της λιγαίνει και τὸ σκληρότερο ἀπ' τὰ μέταλλα και παίρνει ὅποια μορφὴ ὁ καλὸς τεχνίτης θά τοῦ δώσει.

Μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ λίγα λόγια βγαίνει, νομίζω, σχεδὸν μοναχὴ της και ἡ κατεύθυνση, πού πρέπει ἡ πολιτεία μετὴν ἐκπαίδευσή της ν' ἀκολουθήσει στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἡ δημοτικὴ πρέπει ἀναμφισβήτητα νὰ εἶναι—και εἶναι σήμερα εὐτυχῶς—ἡ βάση τῆς παιδείας. Ὅποιος δὲν πρόκειται νὰ προχωρήσει πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευση, δὲν ἔχει ἀνάγκη, οὔτε πρέπει νὰ μάθει ἄλλη γλώσσα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δημοτικὴ. Πρέπει νὰ μάθει νὰ γράφει σωστά τὴν γλώσσα, πού μιλάει κι' ἀκούει στὸ σπῆτι του, χωρίς μεσ' στὴν συνειδησή του νὰ συναγωνίζονται τὴ γλώσσα αὐτὴ τύποι και σύμβολα ξένα πρὸς τὴ ζωή του και τίς ἄμεσες ἀνάγκες της, σύμβολα, πού ὡς τὰ χθὲς νοθεύοντας τὴ σκέψη του, δημιουργοῦσαν τὸν κωμικὸν ἐκεῖνο τύπο τοῦ ἀνθρώπου, πού, χωρίς καλὰ καλὰ νὰ ξέρει γράμματα, πετοῦσε ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸ γράψιμο και στὴν κουβέντα του μερικὲς χοντρές κι' ἀχώνευτες ἑλληνικοῦρες. Ὁ γλωσσικὸς αὐτὸς νοπλουτισμὸς πού ἔκανε τοὺς ἀφελεῖς νὰ νομίζουν, ὅτι μερικὲς λέξεις μόνο, λίγες ἀσυναρτησίαι και κάποια δόση ἀρχοντοχωριάτικης ἀχαριστίας πρὸς τὴν γλώσσα τῆς μητέρας τους ἀρκοῦσαν γιατὰ γὰ τοὺς δόσουν τ' ὄνομα τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου, ἀρχισε εὐτυχῶς νὰ ὑποχωρεῖ. Ὅποιος ἔχει κάνει στὴν Ἑλλάδα τὸν πολιτευόμενο ἢ ἔχει ἀσκήσει δημόσια ἐξουσία ξέρει ἀπ' τὰ γράμματα, πού θάλαβε στὴ ζωή του, πόσο ἀληθινὰ εἶναι ὅσα γράφω παραπάνου. Ἡ ἀσυναρτησία αὐτὴ και ὁ γλωσσικὸς νοπλουτισμὸς θά λείψουν τότε μόνον τελείως, διὰν μετὴν ἐπίσημη και ὑποχρεωτικὴ διδασκαλία τῆς δημοτικῆς θά μάθει ὁ ἀνθρώπος τοῦ λαοῦ νὰ γράφει ὅπως μιλάει, ἀπλὰ και ἀνεπιτήδευτα, ἴσως και ἀληθινὰ, λιγότερο ορητορικά και πιὸ ἄμεσα.

Τί πρέπει ὅμως νὰ γίνει μ' ὅποιον θέλει νὰ προχωρήσει πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευση, νὰ πῶι στὸ γυμνάσιο, νὰ προετοιμασθῆ γιατὰ φοίτηση

ἀκαδημαϊκή; Πρέπει κι' αὐτὸς νὰ μάθει μόνο τὴν δημοτικὴ; Ὅχι βέβαια. Αὐτὸς ἔχει καιρὸ ἀρκετὸ καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ διδαχθῆ, παράλληλα μὲ τὴν δημοτικὴ, ποὺ ἡ λογοτεχνικὴ ἀξία της θὰ τοῦ ἀποκαλυφθῆ μεσ' στὸ γυμνάσιο, ἀρχαία ἑλληνικὰ καὶ καθαρεῦσα. Πρέπει νὰ διδαχθῆ τὴν καθαρεῦσα, γιατί στὴ ζωὴ, ποὺ τὸν περιμένει, (κυρίως μάλιστα στὴν ἐπιστήμη), εἶναι ὅπως εἶπαμε, ἡ καθαρεῦσα πραγματικότητα. Μὰ καὶ γιὰ κάποιον ἄλλο λόγο (κι' ὄχι μόνο ἀπὸ συμβατικὴ ἀνάγκη) πρέπει νὰ τὴν μάθει. Μὲ τὴν καθαρεῦσα, ποὺ δοκιμάστηκε σὶνὸν λόγῳ τὸν ἐπιστημονικόν, ποὺ δουλεύτηκε κ' ἔδωσε τόσους ὡς τὰ σήμερα καρπούς, θὰ κατορθώσῃ νὰ πλουτίσῃ τὴν δημοτικὴν του, νὰ τὴν κάνει λίγο-λίγο ἀξία γιὰ τὸν καθολικὸν προσορισμὸν της. Γι' αὐτὸ ὅμως πρέπει—καὶ αὐτὸ εἶναι πρὸ παντὸς τὸ πρόβλημα—στὸ γυμνάσιο ἢ δημοτικὴ νὰ εἶναι ἡ βάση τῆς παιδείας. Πρέπει νὰ καταλάβῃ τὸ παιδί, ὅτι μαθαίνει τὴν καθαρεῦσα γιὰ χατῆρ τῆς δημοτικῆς κι' ὅτι μόνο τότε θὰ τὴν ξεπεράσῃ, ἂν τὴν μάθει. Πρὸς τὴν κατεύθυνση ἀκριβῶς αὐτὴ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ ἡ διαφώτιση τοῦ διδακτικοῦ γυμναστικοῦ προσωπικοῦ, διαφώτιση, ποὺ, δίχως αὐτήν, ἡ παράλληλη διδασκαλία δημοτικῆς καὶ καθαρεῦσας δὲν ἔχει ἀξία οὐσιαστικὴ.

Πρὶν κλείσω αὐτὸ τὸ γράμμα, ποὺ πρόχειρα μόνον ἀποδίδει τὶς σκέψεις μου, θάθελα μὲ λίγα λόγια ν' ἀντιμετωπίσω κ' ἓνα ἄλλο πρόβλημα. Ὅποιος ἔζησε τὴν ἐποχὴ, ποὺ ὁ δημοτικισμὸς εἶχε προβάλλῃ μὲ προπαγανδιστικὸ φορῶν του τὴν ἀστικὴν τάξιν, θὰ ἀπορεῖ, πὸς τόσο γρήγορα ἄλλαξαν τὰ πράγματα καὶ ἡ τάξις αὐτή, ποὺ μὲ ὄπλο τὴν δημοτικὴν ἀγωνίσθηκε ἄλλοτε γιὰ τὴν ἐπικράτησίν της, χτυπᾷ σήμερα τὴν δημοτικὴν στὰ χέρια ἐκείνων, ποὺ τὴν διαδεχθῆκαν στὸν κοινωνικὸν ἀγῶνα. Σήμερα ἀκοῦμε τὸν ἀστικό, ποὺ ἔπαψε πιά νὰ εἶναι ἐπαναστατῆς, ποὺ ἔγινε καθεστὴς κι' ἀμύνεται κατὰ τῶν νέων ἐπαναστατῶν, νὰ συνδυάζῃ τὴν δημοτικὴν μὲ τὸν κομμουνισμόν. Οἱ ἀστικὲς ὀργανώσεις μιλᾶνε σήμερα γιὰ «μαλλιαροκομμουνισμόν» καὶ ἀρκεῖ νὰ μάθουν, πὸς ἓνας δάσκαλος εἶναι δημοτικιστῆς, γιὰ νὰ κατηγορήσουν τὴν ἐκπαίδευσιν ὀλόκληρον «ἐπὶ κομμουνισμῷ». Τὸ ὅτι τόσο εὐκόλα καὶ μὲ τὴν πιὸ ἐλαφρὴν συνειδήσιν ἐκτοξεύονται οἱ κατηγορίαι αὐταί, ὀφείλεται καὶ σ' ἓναν ἄλλο λόγο, στὴν σύγχυσιν πραγμάτων καὶ ἐννοιῶν, ποὺ ὑπάρχει δυστυχῶς στὸν τόπον μας. Συγχέεται ὁ κομμουνισμὸς μὲ τὸν σοσιαλισμὸν καὶ μὲ κάθε — καὶ τὴν πιὸ ἐλαφρῶν—μεταρρυθμιστικὴν τάξιν. Κάθε ἀνθρώπος, ποὺ δὲν νοιώθῃ μέσα του τὴν φουσκωμένη αὐτίφραξιν τοῦ καλοκαθισμένου νοικοκυῆ, εἶναι κομμουνιστῆς. Τὸ ὅτι ὅμως ἡ δημοτικὴ συνδυάζεται μὲ τὸν κομμουνισμόν καὶ γενικώτερα (αὐτὸ εἶναι τὸ σωστὸ) μὲ τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσιν, εἶναι καὶ μοιραῖον. Δὲν πρέπει ν' ἀναχθεῖ μόνον στὴν σύγχυσιν, ποὺ πάρα πάνου ἐτόνισα. Μοιραῖον εἶναι ἡ τάξις, ποὺ ἀμύνεται, νὰ συμμαχῇ μὲ καθετὴν, ποὺ εἶναι κοινωνικὰ κυρωμένον, καὶ ποὺ, σὺν καθεστὴς κι' αὐτό, κλονίζεται κατὰ τὴν ἀπ' τὴν πίεσιν τῶν νέων ἰδεῶν. Καὶ συμμαχῇ μαζί του, ἀδιάφορον ἂν χθὲς ἀκόμα τὸ πολέμησε. Ὁ ἀστικός, τὴν ἐποχὴν, ποὺ ἀγωνίζεσθαι κ' ἐπαναστα-

τούσε στην Εύρωπη, χτύπησε αμείλικτα την εκκλησία και την θρησκεία, χτύπησε όχι μόνο το κράτος το απολυταρχικό, μα και την ιδέα του κράτους, χτύπησε κι' αυτήν ακόμα την οικογένεια στην συμβατική της μορφή. Όταν ενίκησε κι' έγινε ο ίδιος καθεστώς, έσυμφιλιάθηκε με τους πιο άσπονδους έχθρους του κι' αμύνεται μαζί τους πιά κατά του νέου επαναστάτου, που πήδησε κι' αυτός με την σειρά του στον ίδιο επάνω στίβο, που άφισε πίσω του άδειαν ο άστος. Έτσι και στην Ελλάδα : όταν ή τάξη ή άστική αγωνιζότανε για την πνευματική της επικράτηση — (την έπνιγε ακόμα τότε ο λογιοκρατισμός, που είχε άλλη κοινωνική προέλευση) — χτύπησε τ' όργανο του λογιοκρατισμού, την καθαρεύουσα. Σήμερα πιά, που έφθασε ή άστική τάξη στην πνευματική της επικράτηση, δεν είναι παράξενο, ότι συμμαχεί με τον χθεσινό έχθρό της. Με τα ίδια όπλα, που πολέμησε κι' αυτή, πολεμάει πιά σήμερα ο νέος επαναστάτης κι' έτσι είναι φυσικό ν' αποκηρύξει πιά ο άστος τα όπλα αυτά, που τάφισε, όταν καλοκάθισε, να πέσουν απ' τα χέρια του. Το γλωσσικό μας ζήτημα ήταν απ' την πρώτη στιγμή κι' εξακολουθεί να είναι και ζήτημα «κοινωνικό». Όχι μόνον ο κομμουνιστής, αλλά και ο σοσιαλιστής — κι' εκείνος, που ζητάει μιá μεταρρύθμιση άπλή — θά χτυπήσει και το επίσημο γλωσσικό καθεστώς, αφού ή τάξη ή άστική έδειχθηκε άνακόλουθη και δεν κατώρθωσε να τό ανατρέψει πέρα ως πέρα. Κ' ή τάξη αυτή θά συμμαχήσει πιά μοιραία και με το καθεστώς αυτό για ν' άμυνθεί και ν' αποχρούσει τον κοινόν έχθρό. Δεν πρέπει να μ'ας φαίνεται παράξενο. Έτσι είναι πάντα στη ζωή. Η στάση μας — όταν χτυπιόμαστε — προσδιορίζεται τις πιο πολλές φορές άρνητικά. Η πολιτεία θάπρεπε βέβαια να μπορεί, πιο πάνω απ' τις άρνητικότητες του ταξικού συμφέροντος, ν' άντλεί τό θετικά στοιχεία της πάντα από την μεταρρύθμιση. Έτσι, διακρίνοντας τον εαυτό της απ' την «κοινωνία», και ή ίδια θά έδικαιωνότανε και τις έλλίδες θά δικαιολογούσε, που στήριζαν άλλοτε απάνω της μερικοί αληθινά μεγάλοι άστοί: ένας *Hegel*, ο *Lorenz von Stein* κι' αυτός ο *Bismarck*. Δεν φαίνεται όμως δυστυχώς ν' ανταποκρίνεται εύκολα σε μιá τέτοια άνώτερη έντολή. Γι' αυτό και «κρίνεται» σήμερα και κανείς δεν ξέρει, που θά οδήγησει ή κρίση της αυτή!

ΠΑΝΑΓ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ